СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXI. Число 160. Джерзи Сити, Н. Дж., середа, 11. липня, 1923. — VOL. XXXI. No. 160. Jersey City, N. J., Wednesday, July 11, 1923. THREE CENTS

ЗАПОВІДАЮТЬ БОГАТЕ ЖНИВО СЬОГО РОКУ В АМЕРИЦІ

ВАШИНГТОН, Д. К., 9. липня. — Міністерство хліборобства заповідає, що сього року жниво в Злучених Державах буде трохи меньше від торічного (о 3%), але зате більше щодо грошевої вартости, бо ціни збіжа і земних плодів пійшли тепер вгору.

Загалом сьогорічний збір в Америці має виносити 2,877,-000,000 бушлів, вартости майже 8 біліонів долярів. В тому самої пшениці має бути понад 800 міліонів бушлів.

Вартість збору буде більша о $1,000,000,000 від торічнього.

ВЛАСНИКИ КОПАЛЕНЬ УГЛЯ ГОДЯТЬСЯ СКАСУВАТИ 12-ГОДИННИЙ ДЕНЬ ПРАЦІ

ЕТЛЕНТИК СИТИ, Н. Дж., 9. липня. — Генеральний комітет власників копалень твердого угля Східної Пенсилвенії на тутешній нараді згодився скасувати 12-годинний день праці у своїх майнах.

Сього домагалося 155,000 майнерів в їх копальнях.

Комітет визначив спеціяльні комітети для дальших переговорів з майнерами у справі інших їх домагань.

КАЖЕ, ЩО ЕМІГРАНТИ НЕ НАВЧАТЬСЯ ЧИСТОТИ

НЮ ЙОРК, Н. Й., 9. липня. — До Ню Йорку приїхала минулого тижня з України баронеса Стейнгель. Її задержано на Еллис Айленд через три доби в емігрантських таборах. Коли її випустили в суботу, вона заявила звітникам нюйорської преси, що була і в большевицькій тюрмі в Києві, але навіть большевики так погано не обходяться з людьми як американська влада на Еллис Айленд. Там, казала вона, держать людий як худобу, збитих масою, в страшному бруді і без свіжого воздуха.

На се заявив нюйорській пресі комішенер іміграції Генрі Г. Коррен, що іміґранти не навчаться чистоти. (На Еллис Айленд то певно що не навчаться, особливо, як будуть так дбати про чистість як комішенер Коррен).

ЗАКЛАДАЮТЬСЯ ПРО ВИБІР НОВОГО ПРЕЗИДЕНТА

НЮ ЙОРК, Н. Й., 9. липня. — Ще до вибору нового президента Злучених Держав 16 місяців, а вже на нюйорській біржі закладаються, хто буде президентом. Деякі біржевики дають і по кілька тисяч долярів в заклад.

Закладаються вже, що як демократи наміняють говернора нюйорського стейту, Алфреда Е. Смита, так він буде президентом, а також і про Генрі Форда, котрому теж ворожать, що буде 30-им президентом Злучених Держав, якщо демократи його номінують.

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНГ НА АЛЯСЦІ

ВРАНГЕЛ, Аляска, 9. липня. — Нині прибув сюди президент Гардинг з жінкою і товариством. Його привитала тисячна громада з міст Врангел і Петерсбург.

Президент Гардинг виголосив промову, в якій сказав, що приїхав на Аляску яко апостол згоди і порозуміння, того, чого тепер весь світ найбільше потребує.

Потому говорили ще коротко міністри: Ворк, Воллес і Гувер.

Місто було прикрашене американськими прапорами.

Президентови і його жінці вручено кіш дуже великих аляcканських суниць і китиці квітів.

НАДІЇ НОВОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ

ШИКАГО, Ілл., 9. липня. — Радикальна „Федеративна Фармерсько-Робітнича Партія", яка повстала з відірваної недавно частини „Фармерсько-Робітничої Партії" вже зачинає приготовлятись до президентських виборів на другий рік.

Секретар сеї нової партії, яка симпатизує з московськими большевиками, Фжозеф Менлі каже, що його партія опреться на „брудних (тяжко працюючих) фармерах" і збере до другої осени 5,000,000 членів та буде диктувати при слідуючих президентських виборах.

Одначе фармери сеї партії серіозно не трактують.

ФЕДЕРАЛЬНИЙ СУДЯ КАЖЕ, ЩО ЗАБОРОНА ЛІКАРЯМ ПРИПИСУВАТИ АЛЬКОГОЛЬ Є НЕКОНСТИТУЦІЙНА

ГЕЛЕНА, Монт., 9. липня. Федеральний судя Джордж М. Борквин заявив нині на суді над лікарем д-ром Дж. Б. Фрайндом, якого обжалувано, що видає забогато рецепт на алькогольні напитки, що коли Конгрес признав, що алькоголь можна вживати для лічничих цілий, так не можна приписувати лікарям, кілько вони мають приписувати хорим алькоголю на лічення.

Він сказав, що коли лікар зачав лічити хорого, то в ході дальшого лічення треба йому оставити свободу, що і кілько алькоголю він може ужити, щоб докінчити успішно лічення. Кромі того, сказав судя, заборонюючі приписи для лікарів і хорих обмежують їх особисту свободу і длятого є неконституційні, бо нарушують 5-ий додаток (еменджент) до американської конституції.

$250,000 ЗА ВИРАТУВАННЄ ЖИТТЯ

ЛОС ЕНДЖЕЛЕС, Кал., 9. липня. — Пані Клара Мей Миллер, котра працює тут в одній нафтовій фірмі, одержала запис від фабриканта Теодора Тиббитса з Лінн, Месс, в сумі $250,000 за се, що вона виратувала його, як він топився ще малим хлопцем.

Се було тому 25 літ. Він тоді впав був з поклäду корабля у воду, а пані Миллер, тоді ще панна Беквит, скочила в море в одінню і виратувала його. За се тоді вона дістала від його батька $1,000, а від канадійського правительства медаль за геройство, а аж тепер одержала в спадку по виратуваному чверть міліона долярів.

УЧИТЕЛЬ СТРІЛЯВ УЧИТЕЛЯ.

Канадійський „Український Голос" доносить про сумну подію, що зайшла на кильонії Роблін. Ман., коло школи Поступ. В тій школі вчив добре звісний здібний український учитель, В. Лісовський. Вечером 15. червня він вийшов з хати по дрова. В ту хвилю вискочив з корчів з крісом в руках інший учитель, Ф. Сторожинський, і звернув кріс до него. Лісовський кинувся утікати, але Сторожинський вистрілив і прострілив Лісовському обі руки. Лісовський побіг до сусіда, Петра Знака, і там упав на підлогу. Пізнійше забрано його до шпиталю у Канорі, Саск. де лікарі вважали за конечне відтяти Лісовському праву руку, бо в рані кинулася гангрена. Помимо сего нема певности, чи вдасться вратувати його життя.

Сторожинського арештовано і забрано до тюрми в Давфін, де тимчасом оскаржено його о скритовбивчий замах.

Між Сторожинським і Лісовським була ворожнеча через два роки, як говорять. Сторожинський все вихвалявся, що має Лісовського „пофіксувати". Кажуть, що Сторожинський мав до Лісовського претенсію, ніби він попсував йому життя з жінкою. Однаковож Лісовський звиж рік тому оженився і якби тепер умер, то лишить молоду вдову з немовлятем. Сторожинський послідними часами говорив, що виїзджає до Злучених Держав. Дома не було його два дні і в той час мабуть укривався в лісах, підсідаючи на Лісовського. В третій день наконець найшов відповідну хвилю на виконання злочину.

УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ У ПРАЗІ

1-го червня 1923 р. відбулося надзвичайне зібрання Українського Прав. Т-ва Проф. Ростислав Лащенко повідомив про проект видавничого т-ва при Українськім Громад. Комітеті. Збори ухвалюють таку резолюцію: Українське Прави. Т-во приєднується до утворення видавничого Т-ва, коли останне матиме власний статут, який надасть видави. т-ву права юридичної особи Збори висловлюють побажання, аби до видавничого т-ва увійшли усі українські культурні установи в чехо-слов. республіці: Український Унів., Українська Госп. Академ., Український Педагог. Інститут і т. и. і аби правничому т-ву могла бути забезпечена участь при складанню статута видави. т-ва, для якої цілі Т-во уповноважило проф. Ростислава Лащенка і проф. Володимира Старосольського.

ОЗБРОЄНІ СИЛИ СОВІТСЬКОЇ РОСІЇ.

„Таймс" друкують серію статей про совітську Росію. Одна з цих статей присвячена червоній армії.

Загальна чисельність морських й сухопутних сил на 1. січня 1922 року досягала 950.000. На 1. січня 1923 року вона зменшилась до 800.000, а тепер складає 710.000. На протязі цього року чисельність морських й сухопутних сил в совітській Росії мусить бути зменшена до 500.000. Кожда дивізія складається з трьох піхотних полків, трьох баталіонів кавалерії і трьох батальонів польової артилерії і важких гармат. Поля в складі мирного часу складає 15.000 чоловік і 6.500 коней. Що торкається озброєння, то червона армія має 2 міліони рушниць, 14.500 важких кулеметів і 5.700 гармат. Комісія, яка працює під головуванням Троцького, розробляє питання про утворення сильної повітряної фльоти. В одній з відозв цієї комісії зазначується, що Росії необхідно збудувати 10.000 літаків. Тепер Росія має лише 200 літаків.

СОВІТСЬКА КОНСТИТУЦІЯ.

Секретар ВЦІК-а Сапранов заявляє в „Ізвєстіях", що сесія ВЦІК-а, яка розпочинається 28. червня, не переведе ніяких принціпіяльних змін в спілковій конституції совітських республик, вироблених в грудні 1922 року. Проте сесії доведеться спинитись над доповненнями і розясненнями цієї конституції. Спілкова конституція буде переслана центральним виконавчим комітетам окремих совітських республик і пропозиції, які вони вироблять, будуть внесені на розгляд ВЦІК-а. Являється потрібним виразно розмежувати компетенцію центрального виконавчого комітету совітської федерації, його президіума, центрального совіту народних комісарів й окремих комісаріятів. Потім треба розвязати справу про другу палату, яка являється представництвом окремих совітських республик. Ця справа на установчому зїзді не була обміркована. Вироблена ВЦІК-ом спілкова конституція набере сили негайно після укінчення сесії. Остаточне ствердження цієї конституції має проте бути переведено на другому зїзді совітів спілкової федерації.

ПОДОРОЖ ЛЕНІНА.

На домагання лікарів Ленін виїзджає на Крим, де замешкає в давній царській палаті в Лівадії. Стан його здоровля поліпшився.

УРОЖАЇ В ЗАХІДНІЙ КАНАДІ Є ДОБРИЙ.

Беручи на увагу недавню бурю і се, що перед бурею була через кілька днів сильна спека, редакція виннипегського дневника Фрі Прес розіслала до ріжних місцевостей в трьох західних провінціях Канади запити, який у них стан врожаю. На 325 листів прийшло 280 відповідий, а саме 82 з Манитоби, 136 із Саскечевану і 62 з Алберти. З тих відповідий показується, що стан врожаю у всіх трох провінціях зовсім добрий і буря спричинила мало шкоди. Скрізь на Заході падали дощі, в деяких місцях навіть забогато.

ЛИСТ МИТР. ДІОНИСІЯ ДО МИТР. АНТОНІЯ.

Православна церква в Польщі за часів митр. Юрія постановила була зірвати всякі зносини з перебуваючими за кордоном російськими епископами-еміграитами, мотивуючи це втручанням їх в внутрішні справи православної церкви в Польщі. Митр. Діонисій очевидно має на увазі зайняти инші позиції в тій справі. Він надіслав в день десятиріччя свого висвячення в епископи митрополитови Антонію, який стоїть на чолі російських епископів-еміґрантів, листа примирюючого змісту. В ньому він запевнює, що він не забув уваг і наук мит. Антонія і ніколи їх не забуде; митр. Діонисій висловлює переконання, що на разі перебування митр. Антонія біля нього їх давні приязні відносини були би не зірваними. Лист закінчується закликом до єдности.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХОР БУДЕ І В КАНАДІ.

Український Національний Хор під управою Олександра Кошиця загостить слідуючої зими до Виннипегу, Ман. на два виступи, а саме на 11. і 12. грудня с. р. В теперішню пору він виступає в Арґентині, а на слідуючу зиму вертається до Злучених Держав і вступить до Виннипегу. Чи буде ще в яких містах Канади, покищо не відомо.

АМНЕСТІЯ ДЛЯ АЛЬБАНСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ.

Із Скутарі доносять, що альбанський парлямент ухвалив закон про амнестію для 80 повстанців, що брали участь в повстанню в марті ц. р.

БОМБИ.

Варшавська поліція викрила при вул. Смочій 6 бомб в печі одного будинку. Господаря арештовано.

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ КАСУЮТЬ „УКРАЇНСЬКІ РАДЯНСЬКІ МІСІЇ" ЗАГРАНИЦЕЮ

МОСКВА, 9. липня.—Московський большевицький „уряд" скасував дипльоматичну місію „радянської України" в Чехо-Словаччині.

Вона в сих днях замкне сю місію і передасть її чинности тамошній російській федеральній місії.

БРИТАНСЬКИЙ КАБІНЕТ РОЗВАЖАЄ РУРСЬКЕ ПИТАННЄ

ЛОНДОН, 9. липня. — Нині рано відбулась нарада британського міністерського кабінету. Поодинокі міністри висловлювали свої погляди про рурську ситуацію на основі матеріялів, які їм передав був міністер закордонних справ лорд Корзон до простудіовання.

МУССОЛІНІ ЇДЕ ДО БОЛДВИНА

ЛОНДОН, 9. липня. — В тутешних урядових кругах певні, що завтра приїде сюди італійський премієр Муссоліні на нараду з премієром Болдвином у справі вирішення становища аліянтів до німецького „воєнного відшкодовання" для них.

НОВА ФРАНЦУСЬКА ГРАБІЖ В РУРЩИНІ

ДОРТМУНД, Німеччина, 9. липня. — Французи захопили вчера тутешні сталеві заводи, одні з найбільших в Рурщині.

Французи напхали туди свого війська і заграбили викінчені продукти і весь засіб угля.

ФРАНЦУСЬКИЙ ПАРЛЯМЕНТ ПРИЙМАЄ РОЗОРУЖНИЙ ДОГОВІР

ПАРИЖ, 9. липня. — Французька палата послів приняла вашинґтонський договір про обмеження морських зоружень. Тепер ще пійде договір до сенату.

АЛІЯНТСЬКО-ТУРЕЦЬКИЙ МИРОВИЙ ДОГОВІР

ЛОЗАННА, Швайцарія, 9. липня. — Турки підписали мировий договір з аліянтами.

З Ангори (тимчасової турецької столиці в Малій Азії) повідомляють, що турецьке правительство приняло сей договір.

ЗАСУДЖЕННЄ НІМЕЦЬКИХ МОНАРХІСТИЧНИХ ЗАГОВІРНИКІВ

БЕРЛИН, 9. липня. — В Мінхені, столиці Баварії, засуджено нині монархістичних заговірників. Професор Фукс одержав 12 літ тюрми за зраду, а його товариш Вунк 15 місяців вязниці. Інших заговірників увільнено.

$3.75 ЗА 1 МІЛІОН НІМЕЦЬКИХ МАРОК

БЕРЛИН, 9. липня. — Німецька марка (паперова ще паде. Нині на тутешньому грошевому торзі продавано міліон німецьких марок по $4.00, а навіть і по $3.75.

Причиною спадку німецьких марок є дальше безгарне друкованнє паперових „гроший" і скуповуванє заграничної валюти.

(Перед війною міліон німецьких марок коштував чверть міліона долярів).

КРОВАВА УЛИЧНА РОЗПРАВА У ВІДНІ

ВІДЕНЬ, 9. липня. — Вчера була тут крована улична боротьба між віденськими (німецькими) націоналістами.

Націоналісти верталися громадно з мітингу. По дорозі окружили їх соціялісти і засипали градом каміння. Виязалась борня, яку закінчила аж поліція, котра ужила револьверів, щоби здавити уличну розправу. З битви вийшло богато ранених.

В БОЛГАРІЇ СПОКІЙ

ВІДЕНЬ, 9. липня. — Вісти з Балкану доносять, що переворот в Болгарії довершили болгарські фашісти.

Настрій в Болгарії тепер спокійний. На жадні заворушення не заноситься.

СЕРБСЬКИЙ КОРОЛЬ БОЇТЬСЯ РЕПУБЛИКИ

ЗАГРЕБ, Юго-Славія (Хорватія), 9. липня. — В Загребі і в других містах Хорватії ширится щораз сильнійша пропаганда за проголошенням самостійної хорватської республики.

В Білгороді (столиці Сербії) з того приводу повстало занепокоєннє.

НАВАЛА КОТІВ НА БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ „УРЯД" В МОСКВІ

МОСКВА, 8. липня. — Виявилось, що вістку про те, що большевицький „уряд" скуповує котів, щоб ловили щурів на полі, пустив якийсь журтун редактор, котрий хотів большевиків надути.

Він подав сю вістку до газет пишучи, що большевицький „уряд" вже купив 10,000 котів, а потребує ще більше, щоб післати проти щурів в Донщину, куди мають прикати кольоністи з Туреччини.

Він написав, що большевицький „уряд" вже був в Донщині подивитись на боротьбу проти щурів, але як вони його там обсіли, то всі комісари мусіли перед щурами на дерева втікати.

Наслідком того оголошення люди масами зачали посилати коти до Кремлю в Москві, так що большевики були в розпуці, що з ними робити.

Большевицький „уряд", побачивши сей прикрий для себе жарт, оголосив, що се жарт і підступ якогось злобного чоловіка, але вже було запізно, бо не тільки в Росії але і заграницею широкі круги заінтересувались котами Леніна і Троцького і коти далі прибували до їх царства.

Большевицький „уряд" оголосив, що котів цілком не потребує та що дасть нагороду в сумі 50,000,000 рублів (одіп долар), як хто викриє котячого ворога большевицького „уряду", але ані котів не одержав, ані ворога не викрив.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$7.00	На рік	$7.00
Six months	$3.75	На пів року	$3.75
Three months	$2.00	На три місяці	$2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$5.00	На пів року	$5.00
Three months	$2.75	На три місяці	$2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Кас. У. Н. Союзі 1888 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ТОРГУЮТЬ УКРАЇНСЬКИМ НАРОДОМ І ЙОГО ЗЕМЛЕЮ.

Ще минулого року розійшлися між Гуцулами Косівщини чутки ,що Польща відступить т. зв. район Гриняви, себто землі між Черемошем і рікою Пробійна — Румунії. В заміну за се дістала-б Польща північну частинку Буковини, що нею переходить залізничий шлях, який лучить Городенку із Заліщиками. Опісля ті вістки затихли.

Тепер із приїздом румунського короля і королевої до Варшави кружляють знову на безодний Гуцульщині сі чутки. Занепокоєні сим Гуцули із Жабя (котрі в районі Гриняви мають великі полонини) вислали депутацію до Варшави. Хотіли дізнатись, як се так торгує Варшава їх землею, що полонину одного і тогосамого газди покраяно би на части, які припали би двом державам: Румунії і Польщі. В міністерстві заграничних справ запевнили Гуцулів, що Польща не думає відступати Гуцульщини Румунії.

Як на ділі є, годі напевно знати. Ось черновецькі газети пишуть, що Румунія дійсно носиться з пляном управильнити свої північно-західні границі.

Рівночасно румунські газети чваняться, буцімто й підкарпатські Українці в Мармарошському Сиготі (на Підкарпатській Руси) підчас недавного побуту міжнародної комісії (якої завданнем є економічно управильнити границі між Румунією і Чехо-словаччиною) вручили комісії меморіял, в котрому домагаються прилучення мармарошського округа до Румунії. Це розуміється неправда. Закарпатські Українці, що належать тепер до чесько-словацької республики, дуже добре розуміють, що в державі циганів (себто, Румунів) було-б їм таксамо тяжко жити як їх братам на Буковині. Румунія переслідує на Буковині все що українське. Про українські школи, українське національне життє там годі й говорити. Все здавила румунська „сігуранца" (тайна поліція). А їх братам Українцям під Чехо-Словаччиною живеться значно ліпше (хоч розуміється не як у своїй українській державі жилося би їм). На Закарпатській Україні є українські школи, товариства інституції, газети, видавництва, театр і т. д. В самій же Чехії (в Празі) є український вільний університет, а в Подєбрадах Українська Господарська школа.

Коли і вручив би хто який меморіял, за прилученєм до Румунії, то не Українці а хиба платні румунські агенти. Бо на Закарпатській Україні кирипять мадярони, москвофіли і подібні люди.

В ПОЛЬЩІ ДОЛЯРИ „ПАДУТЬ"; ДОРОЖНЯ ЗРОСТАЄ.

Доляр у Польщі від грудня, 1922, до кінця правительства Сікорського зростав від 18 до 52 тисяч польських марок. Як настало правительство Вітоса доляр підскочив протягом короткого дуже часу до 180 тисяч мп.

Польща, щоби якось ратуватись, замкнула біржевий рух і польська державна каса старається вдержати знижку курсу доляра. Доляр платить по пересічно 100 тисяч мп. Рівночасно перевела поліція ревізії й арештування у торговців валютами.

Та се мало-що помогло. Чорно-біржевики звичайно наперед знали про ревізію і поховали доляри. І по каварнях не вилвила поліція богато заграничної валюти. Спекулянти відбили собі втрату на долярах на підвишці цін товарів. Ціни товарів підскочили на 100% до 200%. Наприклад хліб коштував 1 кг. 2,000 до 2,500 мп., а тепер коштує 5,500 мп.; цукор коштував 10 до 12 тисяч мп., а тепер 24 тисячі. Таксамо текстильні товари, убрання, що можна було дістати за 600 до 800 тисяч мп., тепер коштують по 1,500,000 мп. і більше.

Серед населення обурення і розпука, бо годі вижити з платень. Правительство обіцяло урядникам дорожняний додаток 28%, одначе урядники обурені такою „помочю", коли рівночасно за харчі мусять платити більше 100 до 200%. Отже правительство зачинає радити чи не признати би урядникам більший додаток. Та заки ухвалить сей додаток, дорожня зросте знову о яких 100% так в колісце...

Торговельні круги в розпуці. Післали до міністерства скарбу телеграму, в якій просять негайно отворити торговлю валютами, зглядно девізами.

На львівськім двірці назбиралось богато товарів, бо годі заплатити заграничні фактури, тому що банки і львівська польська краева каса позичкова не хочуть продавати чужої валюти. Населення крайно невдоволене, бо тяжко за гроші купити товар як за часів війни. Щоб купити фунт цукру, треба набігатись по місті кілька годин. У Варшаві прийшло до боротьби за цукор. Хотіли здемолювати склад виділу засмотрування при улиці Фабричній і Черняковській. Товпі народу управителька склепу заявила, що цукор вичерпаний, тому продаж переривається. Озлоблена товпа вдерлась до складу щоб здемолювати уладження. Полісмена, що старався недопустити до того, товпа повалила на землю і не дала йому й рушитись. Щойно більша поліційна поміч привернула спокій.

Таксамо довший час годі було купити сірники. Дивувало це людий. Тепер довідались, що рада міністрів піднесла податок від сірників з 80 на 120 мп. Тепер щойно появляються сірники. То торговці-гуртівники, повідомлені завчасу, поховали засоби сірників, щоби щойно тепер продавати по висшій ціні.

Сама польська газета „Курєр Львовскі" пише про цей скандал таке: „Очевидно, у Варшаві сидить хтось, хто про все звідомляє купців і певно не даром! Одначе-ж, чи то польські централі вже такі здеморалізовані, що чесні люди вставши рано, не можуть знати, що подиктують паскарі (наживники)? Коли панове не заберетесь до вішання лайдаків, без огляду на се, скільки мають грошей і як високо сидять, — то красша дати спокій всьому, й оголосити публично, що в Польщі є місце лише для тих, що вміють шахрувати".

Клим Поліщук.

„АНГЕЛЬСЬКИЙ ЛИСТ".

(З хроніки одного волинського села).

Передрук застережено.

1.

Як закута льодами бурхлива ріка, мовчазно й тихо стояло у борах велике село Личаківка. Стало таким з того часу, як в останне поламалися коси в сірій мряці осінніх днів і, як зрадо зу-ж за селом, ліг новий кордон. Спочатку, коли якісь чужі люди ставили кордонні стовпи, ніхто майже не звертав на те уваги і, навіть, сміялися собі:

— От, так штука! Значиться, тепер Юдків млин за кордоном буде?.. Ха-ха-ха!..

І дивилися на захід у бік сусідського села, де невиразною плямою виднівся червоний дах, найкращого на цілу округу, жидівського парового млина і, мовчки, знизували плечима.

Однак, уже з першими снігами, коли тільки лягла санна дорога, зрозуміли, що кордон, та ки справді кордон і ті, що ставили його, ставили не для жарту. Несподівано, як із землі, вийшла і стала варта: з одного боку в чорних волохатих шапках із червоними зірками, а з другого — в рогатих кашкетиках із якоюсь пташкою над козирком.

Старий Трохим аГврищук, як статечний господар, перший задумав поїхати до млина корець жита змолоти. Але, коли тільки виїхав за село, як його враз зупинили ті, що в шапках.

— Куда єдешь, старік — спиталися.

— Хіба-ж ви самі не бачите?.. — пробував він засміятися, показуючи батогом на мішки із житом. — До млина...

— Что-ж ти здєсь мельниці не нашол, что за граніцу єдеш? Сказали суворо і декілько разів потягли його нагаєм по плечох!

Вертався сам не свій. Гнав коні, наче втікав від чогось.

— Що там такого сталося?— цікаво допитувалися сусіди, бачучи, як він женеться.

— Та там і справді кордон! — дивно зміненим голосом відповів він, не дивлячись ні на кого.

— Кордон?!... — дивувалися і аж об поли руками билися.

— Еге-ж, кордон!... кордон!... — приказував він і сам також дивувався з того, що каже таке чудне слово.

І те слово важким закляттям пролунало в вухах кожного Личаківця і з того дня вже ніхто не хотів — ні надіятися, ні вірити. Де хто, стративши чуття надії, вдався до самогонки, а инші, що зберегли в собі крихотку якоїсь віри, заховалися до хатах і, слухаючи шуму сніговиць, складали казки про недавно минуле і тим присипляли болючу чуйність серця, яке ніяк не хотіло миритися з безглуздою суворістю сучасного.

Що не день — нові клопоти в селі: от як не реквізиція, то „продподаток", а коли ні одне і ні друге, то щось третє і так без кінця і краю. Не змагалися вже й не пручалися, як то колись було, а все старалися робити так, аби лише спокій до себе привернути...

Якось хтось такий не витримав і подався на „той бік". На другий день вернувся назад і розказував:

— Там куди краще, ніх тут!...

Може-б і не повірили йому, якби не той мішок солі, що він приніс із собою. Нюхали ту сіль і на язик пробували її. Сіль була сама справжня, а через те й говорили:

— Видно й справді там краще, коли сіль мають!

А через день, чи два, прийшов з „того боку" якийсь чоловік і, плачучи, скаржився:

— Там таке життя!... Таке життя!... Якби то ви знали, так і солі тієї не хотіли-б!

Слухали і не знали — де кінчається брехня, а де починається правда.

— Ех, якби то так не той кордон!... — зітхнув старий Трохим і всі зрозуміли, що це є для них єдина правда після того, як чужі люди поставили тут свій кордон...

2.

Різдво пройшло сумно, а Ведохреші з тугою. Саме в той час, як зібралися йти з церкви на Йордан, приїхала в село якась комісія і сказала, що буде з церкви всякі золоті та срібні річі забірати. Стовпилися всі коло церкви, як отара овець перед бурею, і ніхто не знав, що робити.

Вийшов до них священик у ризах. Молодий, блідий, худий, а сам аж палає:

— Сором! Сором, громадо! Мусите вступитися за свою церкву!...

Затихли всі і тільки затремтіли. Згадався враз той час, як в останнє ломилися коси і занімили наче.

— Ми можемо, але що потім?! — озвався нарешті старий Трохим, а за ним і всі инші загомоніли:

— Так, так!... А потім що?!...

— Так я сам зостанюся?... — запитуючо промовив священик і на його очах зявилися сльози.

Священик добрий був, даром, що молодий. Десь аж із самого Києва призначили його сюди тоді, як Личаківка щойно почінала мріяти про „землю і волю". Не раз і не два ставав він громаді у пригоді і тепер, дивлячись на нього, не в одного зявлялася болюча думка:

— Як-же він сам?... То-ж не свого боронить!...

Але глянули один одному в очі і похилили голови. — Що не очі, так і чуєш якісь. Брат братові не міг повірити, не то, щоб — сусід сусідові.

— Ну, я йду! — сказав піп і, як був у ризах, так і пішов просто до тої комісії, що в той час у голови „Комнезаможа" була.

Ніяково розступилися перед ним, щоб дати дорогу йому, а самі стали розходитися по хатах.

— Своєї власної крівавиці не шкодували, а тут щоб ще якісь там золоті річі шкодували-б!... — сказав хтось із тих, що вже не мали надії, а ті, що зберегли ще крихотку віри і хотіли спокою, тільки зітхали:

— Хай діється воля Божа!...

Гадали, що може не все воно так страшно, як здавалося, коли говорив піп, але скоро всі побачили, що помилилися. Продихуючи замерзлі шибки й визираючи на вулицю, побачили, як від церкви поїхали з села двоє саней з озброєними жовнірами в чорних шапках, а між ними сидів піп. — Сидів собі так, як був у церкві, — без шапки і в ризах...

І замість того, щоби побігти слідом за ним і одним своїм криком визволити його, ніхто не наємилися навіть на двір вийти, щоб попрощатися, хоч думка ця в кожній голові палала і пекучим огнем пекла мозок...

Що воно і до чого, — ніхто не хотів знати. Тільки одне чомусь гострим ножем врізалося в серце:

— Аби спокій!... Аби тільки тихо!...

Тому мовчали всі навіть і тоді, коли голова „Комнезаможа" сказав на зборах, що — „церква запечатана, а піп може вже й не вернеться ніколи".

Мовчали так цілі мясниці, мовчали на масницю і мовчали навіть у Великий Піст, коли зашуміли перші весняні вітри, задзвинали снігі і темними ночами кричали й зойкали, знемоджені жаданням, господарські коти...

Весна не йшла, а на крилах летіла і несла зі собою всі радощі землі, але якось дивно приймали її люди до свого серця, наче боялися, що й вона зрадить. Тільки вже аж на Хрестопоклонній неділі, як прилетіли із півдня дикі щеп, на леваді почулися несміли дівочі голоси:

„Благослови, мати,
Ой, мати Лада, мати,
Весну закликати,
Зиму проводжати"...

Здивовано прислухалися і, наче крізь сон, протирали очі, один у другого питаючись:

— Здається, співають?...
— Співають, співають!...
— Як і що року?...
— Як завжди, завжди...

На мить єдину заблисло в всеє сонце і всі згадали:

— Скоро сіяти час...

А сонце заблисло, тай пішло за хмари, але промінь його так і зістався в очах кожного. Зостався й світився зпаєним вогником чогось радісного і надійного, а від того ще болячіше стискалося чогось серце і ще ширшала в душі чорна зимова туга...

3.

На Благовіщення святе дивна новина в селі: загремів перший грім і стара Трохимиха „ангельського листа" знайшла. Ніхто його власними очима не бачив, але всі знали, що — „великий і золотими словами писаний". Так розказувала стара Трохимиха і так ствердив сам голова „Комнезаможа", який того листа читав і знищив.

— Заспокійтеся, товариші люди! — казав голова „Комнезаможа", бувший поліційний „стражник". — Той лист зовсім не ангельський, а так собі... Бачите, тепер стільки попів без усякого діла блукає, так, ото, пишуть собі та підкидають, щоби, значиться, темних людей дурити...

— Аа все-ж таки — допитувалися його цікаві. — Може там щось таки й до ладу було написане?...

— Що було, то вже пропало! — ніякового відзивався голова і старався якось викрутитися з незручного становища, в яке поставив його перед громадою той лист.

Зовсім инакше говорила стара Трохимиха, яка, розповідаючи, плакала від зворушення.

— Ото, люди добрі! — почінала вона, як хто тільки питався її. — Коли загреміло і став дощ накрапати, то я вийшла на двір понюхати, як весною пахне. Тільки — що відчинила сінешні двері, а тут щось і зашелестіло. Думала, що солома, або так сміття якесь, коли бачу, а то великий-великий, білий папір лежить. Взяла я його в руки, тай дивно мені стало. — Весь папір був списаний золотими словами, а в горі три золотих хрестики стояло...

— Стояло, люди добрі, стояло!... — зворушено повторяла Трохимиха і в її очах навертались сльози.

— Ну, що-ж далі? — приспішали її більш нетерпеливі.

— Нічого, люди добрі! — покірно продовжувала Трохимиха своє оповідання. — Взяла я того листа і дивлюся собі, слова не знаючи, що то таке, коли тут звідкись підійшов до ворот отой Комнезаможний, чи як його. Побачив він у мене того листа, тай питає:

— Що то ви тримаєте, бабо?

Я спершу не хотіла сказати, як було діло, але подумала собі, що може за те якийсь гріх буде, і призналася. Він тоді підійшов до мене, взяв того листа, подивився, прочитав і тільки зареготався:

— Е, так ти, бабо, ангельські листи получаєш?!...

— Хіба-ж то що таке? — питаюся я його, а сама аж тремчу чогось.

Він подивився на мене і, враз, — дир, дир, дир його на дрібні шматочки. Подер, кинув, стоптав ногами і пішов собі...

— І, що-ж, так іне сказав вам, що було в тім листі? — питалися старої, палаючи від цікавости.

— Не сказав, люди добрі, не сказав! — вже крізь сльози, говорила Трохимиха. — Та я й так знаю, що то ангельський лист!... Золоті слова і три хрестики...

—Чуєте, люди?! — неспокійно і грізно майже, відзивався хтось. — Цього не можна дарувати!... Золоті слова і три хрестики!...

І десятки рук заклопотано лізли в потилицю, десятки голов напружено думали про те, — як бі так довідатися, що то за лист такий, але так і день минув, а нічого не видумали. Тільки вже аж вечером, не можучи більше стерпіти жичиного хвилювання, старий Трохим узяв шапку і пішов просто до голови „Комзаможа".

Той, як тільки побачив його на порозі, так зразу-ж заговорив, що він ніякого ангельського листа навіть не бачив ніколи, не то, щоб ще й читав, але Трохима це зовсім не задовольнило і він, розсівшись непрошено на лаві, вирішив підійти хитрощами.

— Бачите, — почав він поважно, — ви вже, краще, не крутіть, й правду кажіть! Стара моя дарма плакати не стане, а потім, щоб довго не балакати, скажу вам, що я сам цілий вечір перед порогом колінами повзав, заки зібрав того листа. Завтра знайду когось такого, що зможе скласти і прочитати, а як що там щось таке є, тоді й вам не добре буде...

Голова, почувши таке, аж задріжав. Справді, він порвав того листа так, що ніхто в світі не міг би його зібрати, але це, що сказав Трохим, збентежило його. Він прикусив язика і став думати. Сказати правду не хотілося, а брехати боявся, бо як би так комусь пощастило скласти і відчитати того листа, то тоді йому хоч із села втікай. Тут і так громада ледве що терпить, а тоді й говорити нічого. Подумав так і вирішив сказати правду, замовчавши лише те, що торкалося його особи і, взагалі, сучасної влади.

— Добре! — сказав нарешті голова. — Я вам скажу, але ви присягніться, що крім вашої старої, ніхто про цене буде знати.

— Та, що вже там балакати! — махнув Трохим рукою. — Ось, хрест святий, тай годі!...

І голова „Комнезаможа" переказав:

— Добре собі не пригадую, але, здається, той лист був до вашої жінки від Архистратига Михаїла, якому наказала написати його сама Божа Мати, кажучи, що — коли людям тяжко тепер жити, то самі в тому винні, бо грішать безкінечно. Як грішили колись Содом і Гомора, то просто в землю провалилися, а як грішить уся земля, тоді вже инша якесь кара мусить бути... Так приходить війна і постає ворожнеча всяка, люди могли спокутувать те все, що досі натворили злого. І для цеї покути вся земля криється кровю та сльозами, наче буйною травою, на якій голод та смерть випасаються. Важко терпіти це все, але про те, ніхто не згадає про Бога і Божа Мати, бачучи таке запаморочення вірних, пішла по всій землі, щоб врозумити їх. Була в Єрусалимі, — нікого; прийшла в Москву, — нічого; зайшла до Києва, — пустка; зазирнула до Ченстохова, — одні ксьондзи сидять, і тільки аж у Почаїві трохи Галичан побачила і про Волиняків згадала: „Чому їх так мало видно?". Вийшла вона на ту скелю, де колись у стовпі вогненному стояла і на знак того, слід своєї стопи на камені лишила, — та як подивилася на схід, то наче сім гострих мечів у її серце ввійшло. — Не знала Божа Мати, що Волинська земля кордонами чужими переділяна і як побачила кордонні стовпи, то зразу-ж постановила собі зробити так, щоб вони попадали... Пішла тоді вона на Сіонську гору святую, приклакала до себе святого Михаїла і звеліла це все в лист списати і до рабы Божої Параски, — себто до вашої старої, — передати з тим, щоб вона всім людям переказала, що коли вони хочуть якоїсь радости й утіхи в свої смутках, то хай ідуть до Святої Гори Почаївської щиро молитися, а тоді впадуть кордонні стовпи і не будуть журитися Бабі Божій Парасці, за те, що колись на прощу рік-річно ходила, наперед обіщається прощення всіх гріхів минулих, а коли вона знову піде й инших поведе, то матиме райське місце в небі...

— Гм... — ніяково всміхнувся Трохим у бороду, а в самого серце так і затіпалося чогось, так і забилося.

— Оце й усе! — додав голова. — Тільки, ще раз прошу нікому не розказувати цього, бо то жулік якийсь понаписував такого, щоб, значиться, смуту й неспокій запанували...

— Та, що вже там балакати! От, розказали як було, тай годі! — озвався Трохим у голос, а про себе подумав: — Хитрий ти, небоже, але-ж і я не дурний.

Потім устав, запалив люльку, попрощався чемненько і пішов до дому. Голова „Комнезаможа", випроводивши його з хати, аж тепер пригадав собі, що того листа ніхто не міг би прочитати, бо він його не тільки, що порвав „на пірре", а ще й з болотом змішав. Підняв одну ногу, підняв другу, подивився і аж за голову схопився.

— От, проклятий старий! І щоб то було раніш на чоботи подивитися, а потім уже говорити щось! То-ж майже весь той лист отут-о-о сидить!... — лаявся він, відриваючи від чобіт кусники грубого паперу, що поприлипали з болотом.

Та нічого було йому робити. Полаявся ще трохи, тай поклався спати.

А на другий день усе село тільки й знало, що про „Ангельський лист" гуло, гомоніло...

(Конець буде).

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ.

ПРО БОЛЬШЕВИЦЬКИХ „ЛІТЕРАТОРІВ" В КАНАДІ.

(З канадійського „Укр. Голосу").

Купа редакторів „УРВістів" пустила в 50 ч. тої газети новий смрід, розуміється під псевдонімом (під фальшивим іменем). В тім смроді закидають представникови д-рови Назарукови, що він критикує їх за те, що вони пишуть під фальшивими іменами, але сам підписується „Вівсюк", „Чекановський" і „А. Б."

Та вигукують „УРВісти" таке: „Чей ще від сього представника „Уряду" не відречеся, инакше ми будемо примушені подати фотографії його письма з цими псевдонімами".

З сеї „статті", яку пустила ціла купа редакторів „УРВістів", видно найлучше, які „розумні" голови редагують ту газету. Вони порівнують поезії Олеся й повісти Горкого та Мирного зі — своїми смердячими нападами на чесних людей і кажуть, що вільно їм нападати під фальшивими назвами, бо Горкий пише свої повісти під псевдонімом. Такої дурноти не проповів ще ні оден редактор ніякої газети, навіть у Муринів. Як відомо, псевдоніми в штуці, в поезії, в белетристиці нікому не шкодять і їх уживають. Але в політичнім життю ніяка порядна людина у ніякого народу не вживає постійно під фальшивим іменем, бо тоді можуть всякі платні агенти дискредитувати найчеснійших людей і навіть ніхто не знавби, чи ті замасковані автори варта того, аби слухати їх особистих нападів.

Нехай сконки застановляться лише над таким випадком: Коли вони призвичають робітників слухати нападів під фальшивими іменами, тоді Польща заложить газети й там польські наймити під фальшивими іменами обмастять кождого українського діяча без вимку. А маса, призвичаєна до того повірить!

Ніхто сконкам не каже, аби вони не смердїли, боже се їх природа. Але нехай сконки не кажуть орлів і львів, страшенно революційних, коли не мають відваги навіть підписатися під особистими нападами, аби люде могли оцінити заслуги тих, що тав лають уже 5 літ.

Кождому розумному робітникови вже досить тої лайки під фальшивим іменем і робітництво вже пізнає, що централя лайки в „УРВістях" мусить або відкривати свої обличча в такій „боротьбі", або дати місце справді чесним редакторам, котрі малиб відвагу підписати свої напади.

В справі псевдонімів віднесілася наша редакція до д-ра Назарука й одержала такі відомости:

„Під псевдонімами пишуть письменники і поети річеві статті і наукові студії, повісти й поезії, але пишуть нападів під фальшивим іменем, бо ніяка, шануюча себе редакція таких нападів під фальшивим іменем не містить, ні шануючі себе читачі таких нападів у своїй газеті не стерплять.

„Відкритий автором псевдонім не уважається вже псевдонімом, а стає другим відомим іменем автора. Псевдоніми „Горкий", „Мирний", „Олесь" відкриті в життєписях тих авторів уже давно; і мені дивно, що в „УРВістях" ужито сих загально відомих імен великих творців для „вияснення" публиці, що буцім то вільно нападати під фальшивим іменем у політичній сварці. Напади в політичнім життю бувають часом потрібні, але тоді той, хто нападає когось, повинен се робити під відкритим іменем, аби люде знали не тільки на кого нападається, але і хто нападає, тай могли оцінити працю і слова обидвох. Хто робить инакше, той затроює публичне життя, а коли так робить постійно, то напевно доведе до упадку всякої організації і також своєї власної, бо публика нарешті з обридженням віднесеться до всего. Як богато шануючих себе і людей публіцистів і письменників писав і я річеві студії, статті, історичні оповідання також під псевдонімами. Але свій псевдонім „Чекановський" відкрив я сам вже тому три роки, про що легко може переконатися кождий, переглянувши спис моїх писань при кінці моєї книжки „Рік на Великій Україні", де моє історичне оповідання „Огні Срібної Землї", видане колись під псевдонімом „Чекановський", зараховане вже під моїм назвиском. Инші свої псевдоніми відкрив я сам тому два роки, подавши спис їх до бібліографічної студії про криптоніми і псевдоніми. При тім одначе треба знати, що н. пр. під криптонімом „А. Б." писав також Александер Борковський найменше 20 літ перед тим, заки я вродився. Під псевдонімом „Вівсюк" я ніколи в життю не писав."

Значить — тепер „УРВісти" повинні вифотографувати письмо д-ра Назарука з сим псевдонімом. Але можемо запевнити всіх, що „УРВісти" до кінця світа не віфотографують сего письма, бо як др. Назарук каже, що такого письма нема, то його й нема.

Притиснені брехунчики, котрим закинено лож, скажуть, що се дощ, й обликуться, або вилають й засмердять ще раз ще раз, поки того смороду не буде за богато робітникам і поки їх не замінять инакшими людьми.

Аж тоді скінчать сконки смердіти тут і поїдуть деінде смердіти.

УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

Ректорат Української Господарської Академії в Ч. С. Р., заснованої Українським Громадським Комітетом, оголосив принятте нових студентів на осінній (1-ий) піврік 1923/1924 академічного року, який зачнеться 1. вересня, 1923.

Українська Господарська Академія в Ч. С. Р. по статуту, затвердженому Міністерством Хліборобства Ч. С. Р., є висока спеціяльна школа з 2-річним курсом навчання і розділюється на три відділи: 1) Економічно-кооперативний (підвідділи): статистичний, кооперативний та економічний. 2) Агрономічно-лісовий (підвідділи): агрономічний та лісовий. 3) Сільсько-господарсько-інженірний (підвідділи): меліоративний, межевий та технологічний.

Для приняття встановлено слідуючі правила:

В склад студентів Української Господарської Академії в Ч. С. Р. приймається громадян з цілої української території, обох полів, із закінченою середньою освітою (гімназія, реальна школа, комерційна, середня школа, середня сільсько-господарська і технічна школа, учительський інститут, 4 кляси духовної семинарії і т. п. школи), курс який буде визначений Професорською Радою Академії вистарчаючим для вступу в Академію.

Рішенням Професорської Ради можуть бути приняті до Академії особи без середньої освіти, одначе з відповідною підготовкою для слухання лекцій з умовою, що на протязі одного року складуть матуру.

Студентам, не маючим матеріяльних засобів для прожиття, може бути призначена від Адміністративно — господарської Комісії Українського Громадського Комітету допомога в формі приміщення в інтернаті, забезпечення харчами, іншими необхідними предметами, або грішми, про що треба подати заяву, предкладаючи свідоцтво про матеріяльний стан.

Студенти, які користуватимуться матеріяльною допомогою від Академії, зобовязуються післякінчення курсу Академії працювати для українського господарсько-культурного життя по півтора року за кождий рік стипендії.

Початок академічного півроку 1. вересня 1923 року до якого терміну зобовязані прибути всі особи, що будуть приняті в студенти Академії.

Ректор Академії, професор
Шовгенів.

ТВОРИ ТИЧИНИ В СВІТЛІ СУЧАСНОЇ ЕСТЕТИКИ

Дня 14. червня с. р. в помешканню „Української Хати" УГК. в Празі, проф. Леонід Білецький мав виклад про творчість Павла Тичини в світлі сучасної естетики. Прелегент звернув увагу перш усього на пантеїзм Тичини, головно в першій збірці „Соняшні кларнети", революційні поезії в збірці „Плуг", та символістику і взагалі архітектонїку творів. Про Тичину висловився проф. Білецький, як про найбільшого українського поета сучасної доби, характеризуючи його творчість зовсім обективно.

ЗАЗУЛЯ І ВОРОНА

(Байка).

Зазуля в літі раз кувала
На дереві, а гомін ніс ся довкруги
Селом на ниви і луги
І радість в серці у людий збуджала.
Почула се ворона і мерщій
Прислалась до зазулї на розмову
І каже так: „Привіт для тебе мій
Я шлю і тішуся побачивши тебе
[здорову,
Та радуюсь, що ти вернула в рідну
[сторону
Однак скажи, чому не лишилась в літі
У вирію; бо в світі
Мабуть гарнійше як у нас в пору
[літну?"
На те зазуля відповіла:
„Тому я знов, сестрице, прилетїла,
Бо вітчину мою
Із серця та душі люблю.
Хоч тут і горе і недоля,
Хоч тут кругом неволя,
Та дороге для мене тут усе
Й сюди мене любов несе,
І мило се мені,
Що можу край свій звеселяти,
Та закувати —
На лїпшу долю рідній стороні".

П. Ш.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ
МАВРА ЙОКАЯ.
(Переклад з мадярського)
ПЕРШИЙ ТОМ.

(Продовження) (8)

І це вже зовсім не чарівництво, не чортівська річ, але наука, наука що заглибляється в Бога.

Цього вечора Іван Беренд робив багато разів спроби з новим винаходом. Це пояснення системи планет. В середині глибокого і широкого шкляного начиння є дзига, весь якої творить куля з жовтуватої маси. Ця куля зроблена з мішанини мила, олія і алькоголю. Олій і алькоголь легче, мило тяжче води; ці три матерії охоче змішуються, і перемішані в правильній пропорції творять мягке тісто, яке має цілком таку саму специфічну вагу що і вода, і лишається таким чином у воді на тім місці, де його ставлять. Все разом лишається мягким і не розпускається у воді.

Іван почав крутити дзигою мягку кулю у воді, після чого вона робиться вгорі і внизу на осіб більш плаской і розтягається навколо по боках. Це бігуни і екватор.

Він крутить кулю ще сильнійше, екватор розтягається ще далі і повстає окрайка в формі сочевиці; раптом окрайка відокремлюється від кулі і поливається як перстень навколо неї. Куля прибирає знов форму помаранчу. Це Сатурн з перстенем. Він крутить кулю далі, і перстень, що відокремився від неї, повертає разом з нею з тою же самою швидкістю.

Раптом перстень розриваєтся і окремі частини його, відскочивши на меншу чи більшу відстань, відповідно до величости і ваги, формуються в маленькі кулі і кожда окрема маленька куля крутиться далі у воді навколо великої кулі і навколо себе самої.

Це сонце з його плянетами.

Іван відсуває начиння з водою, в якім він зробив цей експеримент і бере свою памяткову книжку.

Він продивляється її, занотовує і поправляє на останніх сторінках.

В цій книзі було багато закреслено. Прецінь найрозумнійший дослідник природи вважає сьогодня дурницею те, що він вважав вчора Божеським откровенням, і сьогоднішні гіпотези стирає знов з таблиці завтрішній досвід. Ціла наша наука складається з таких стертих гіпотез.

І всеж вона рухається. Вона іде вперед і до того великанськими кроками.

Між замітками Івана було багато сміливих тез. Але одного не можна заперечити, в них була консеквенція.

Він казав: „вогонь тримає вкупі цілий світ. Саме сонце і всі непорушні зорі є нїщо инше як вогонь. Маса в цілком розтопленім стані." Життя, життя звірят, людей, рослин може бути лише на плянетах, позбавлених власного світла, або на тих темних сонцях творячих невидимий центр, навколо якого обертаються подвійні зорі. Найзнаменитші астрономи доводять, що є сонця, які крутяться навколо земель; самий Сіріус обертається навколо позбавленого блиску небесного тіла, яке хоч невидиме, але істновання якого доведено законами механіки."

„Сонце не може мати замешкану кору як земля; вже тому ні, бо сила притягнення величезної маси сонця робить неможливим на ній якесь органічне порушення. Вага такої людської постати, як наша, виносила б на сонці чотири тисячі центнерів і потрібувалаби парову машину в двіста коней, щоб підняти лише одну ногу; такий чоловік взагалі не міг би стояти на сонці, але він був би буквально прикований до землі, він був би мислимий лише в формі bas relief."

„Шлях комет не є цілковитий еліпсіс, але спіраль, кручений шлях. Се спричинює опір світового етеру. Колись кожда комета мусить вернутися цим крученим шляхом до сонця, впасти в нього і віддати йому нещасливу матерію. Величезна комета 1860 року наблизилася вже до сонця на шесту частину соняшного діяметру, і мешканці землі будуть бачити, що вона при своїм наступнім повороті просто зіллється з сонцем — розуміється по вісьмох тисячах літ."

„Ядро комети не може бути навіть газом; коли вона поминає непорушні зорі, вони світять крізь її тіло."

„Колиб її тіло було якимсь газом, то проміння зірок переламлювалисьб в нім; але комета не спричинює жадного переламлення проміння. Отже вона не може бути нічим іншим як полумям, яке завжде горить. Колиб комета складалась з якого-будь газу, то він пробігаючи свій восьмитисячелітній шлях в світовім просторі, без плянет, на віддаленню від сонця в сорок чотири рази більшім ніж віддалення Урана, в безмірнім зимнї світового етеру, який гріють лише зорі, мусів би зробитися плином кождою своєю краплею, а кожда крапля мусіла би зробитися крісталом."

„То правда, що комети, судячи по світлинах поляроскопу, мають рефлектоване світло. Але його може мати також і полумя; так як Венера окрім свого рефлектованого від сонця світла має також ще своє північне світло напевно промінується також до сусідніх зірок скрізь запозичене світло."

„В 1842 році земля була два дні в полумянім хвості одної комети без того, щоб ми щось помітили."

„Колиб земля пройшла скрізь ядро комети, то ця комета зниклаб без сліду, що найбільше атмосфера землі зросла б і температура зон піднялась би до такого стопня, при якім в Сибірі росли пальми, і розтоплені ледові бігуни загрожувалиб суші новим всесвітнім потопом."

„Але це також неможливо. Комета наближається до землі непорушно, але не земля до неї. Земля має вільну вісь. Колиж нути камінець на дзигу в русі, то вона відкине цей камінець від себе і крутитиметься далі; це є вільна вісь. Колиж зіткнуться дві дзиги то вони пхнуть одна другу в протилежні боки і викинуть одна одну з їх шляху. Колиб комета крутилась, то вона моглаб зітнутися з землею; вона наблизиласб до кола випарів землі, яке значно густійше ніж комета і випарів, які крутяться разом з землею з швидкістю ночного миль в секунду навколо осі, відкинулиб комету далеко від себе."

„Правда по астрономічним обчисленням може статися, що дві плянетні комети, які блукають в колі плянет, колись зіткнуться, і тоді смертні побачать небесний бій між двома кометами. Яка з них пірве иншу? Може вони зіллються і лишаться лише два світляні хвости. Можливо що ті комети, які мають подвійний сніп світла є злученими двох таких блудних зірок. В 1846 році Марс ростяв перед очима астрономів біляшську комету і зробив з неї дві комети."

„Комет може трапитися, що вона зіткнеться з нашим місяцем. А місяць немає жадної атмосфери і його повернення дуже повільне. Таким чином могло би статися, що ми побачилиб зіткнення місяця з кометою. Наслідком цього могло би бути, що комета віддалилаб наш місяць на ще декілька тисяч миль від нас, або присунула його до нас цілком близько; при тім комета задержала би при собі цілу комету і овинувся нею як новою атмосферою. Тоді місяць ожив би також, він мав би ріки, моря, рослини, звірят і ми бачилиб своїми чима, як синіють його моря і зеленіють його поля — можливо, що по сій стрічі він почав би швидче крутитися і обертати до землі також свій инший бік — а у вмерде полома булоб нарозважно."

„А що загасило цей вогонь?"

„Є роди газів; сполучення яких: вогонь, і роди газів, яких сполучення: вигасло."

„Це таємниця творення і новотворення."

„Задля цеї таємниці варто мандрувати шляхом комети, вгору скрізь світовий етер до плям сонця, а тоді вниз скрізь верстви землі, скрізь вапно мушлів, скрізь юрську формацію, карадовський кварц, вельюктонський шифер, людловський камінь, лянгільовський шифер, аймстрійське слюдяне вапно до покладу камінного вугля, де вже гудять дикі вогонь і подавляючі вогонь духи."

„Здобуть це! Цього варта праця людського життя."

(Дальше буде).

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

АМСТЕРДАМ, Н. Й. Повідомляється членів тов. ім. Івана Франка, від. 266, що мітинг відбудеться в неділю, 15. липня о годині 10 рано в церковній гали при Поласкі ул. Проситься усіх членів прибути на сей мітинг, бо се перший відколи завязався відділ. Є дещо до полагодження. — В. Панура, секр.

ДОНОРА, ПА. Бр. св. о. Николая, від. 232 повідомляє своїх членів, що піврічний мітинг відбудеться в неділю, 22. липня о годині 2. пополудни в Литвинській гали при Тамсон Евню. Проситься всіх членів аби явилися на той мітинг всі як один і щоби вирівнали свої довги. Також будеться принимати нових членів до братства і до У. Н. Союза після статута. — Й. Вацловський, предс.; Й. Більо, кас.; І. Пандрак, секр.

ВЕСТ ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. Тов. Згода, від. 62 повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о 3. годині попол. в неділю, 15. липня під ч. 6177 Гленмор Евню. На порядку нарад дуже важні справи до полагодження і буде звіт уряду. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Н. Вовк, предс.; В. Бідей, секр.

КЛІВЛЕНД, О. Бр. св. Ап. Петра і Павла, від. 102 повідомляє, що піврічний мітинг відбудеться о 1. годині попол. в неділю, 15. липня в церковній гали під ч. 2280 Вест 7-ма ул. На порядку нарад уряд здасть справоздание з минувшого пів року, відтак наступлять ухвали які западуть та збірка місячних вкладок. Кождий член повинен вирівнати свою залеглість. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Й. Сенчина, предс.; К. Стадник, секр.

КОВТСВИЛ, ПА. Тов. Бог. Хмельницького, від. 248 повідомляє, що звичайний мітинг відбудеться в неділю, 15. липня о годині 12. вполудне в церковній гали при Чарлс ул. Кождий член обовязаний прибути на мітинг і вирівнати свої вкладки. Також важні справи до полагодження. Будемо мати посвячення цвинтаря, а по посвяченню будемо мати величавий пікнік 22. липня. З неявившимся членом поступиться після статута. — Т. Бренгелевич, предс.; Й. Летнянчин, секр.

БРІДЖПОРТ, КОНН. Тов. Українська Січ, від. 59 повідомляє своїх членів, що місячний мітинг відбудеться в суботу, 14. липня о годині 7.30 вечером. Тож кождий член повинен явитись на означений час, бо суть важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 1 дол., а урядник 2 дол. — М. Будник, І. Глива, В. Венгринович.

АСТОРІЯ, Л. АЙ., Н. Й. Бр. св. о. Николая, від. 5 повідомляє, що четверть-річний мітинг відбудеться о годині 7.30 вечером в суботу, 14. липня в домі А. Климишиного під ч. 819 Друга Евня. На порядку нарад суть важні справи до полагодження. Проситься всіх прибути. Неявившийся член заплатить кару 1 дол., а урядник 2 дол. —А. Климишин, предс.; П. Коцан, секр.

ЙОНКЕРС, Н. Й. Тов. Подільська Січ, від. 8 повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о 4. годині попол. в неділю, 15. липня в церковній гали. Є важні справи до полагодження. Кождий член що взяв бір чеки, нехай принесе 2 дол. Неявившийся член заплатить кару після статута. — І. Лагойда, предс.; С. Пилипишин, секр.

ЕЛИЗАБЕТ, Н. ДЖ. Тов. Запорожська Січ, від. 234 повідомляє, що мітинг відбудеться о годині 7.30 вечером в пятницю, 13. липня в гали Литвинів під ч. 68 Фронт ул. На порядку нарад будуть важні справи до полагодження а контрольна комісія здасть звіт з пів року. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — І. Генега, предс.; С. Задорецький, секр.

НЮАРК, Н. ДЖ. Бр. св. Івана Хрестителя, від. 76 повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о 6. годині вечером в суботу, 14. липня в гали Української школи під ч. 93 Вен Бюрен ул. На порядку нарад зібрание місячних вкладок а опісля всі разом на баль. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — П. Романишин, предс.; О. Лисак, секр.

БОСТОН, МАСС. Тов. Дружина Кн. Данила, від. 238 повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 15. липня о 12. годині вполудне в церковній гали під ч. 136 Арлінгтон ул. На порядку нарад будуть важні справи до полагодження. Присутність кождого члена пожадана. — Д. Сілінський, предс.; Н. Музика, секр.

ДІТРОЙТ, МИШ. Бр. св. Івана Хр. від. 292 повідомляє, що піврічні збори відбудуться точно о годині 12-ій вполудне в неділю, 15. липня в парафіяльній гали при Клиперт Евню. Проситься всіх членів хоть раз прийти на піврічні збори та вислухати справоздание уряду. Проситься членів не забувати приєднувати нових членів, бо бр. св. Івана Хр. є найсильнійше як фінансово так і в членах в Дітройт. Браття, подбаймо щоб було хоть сто членів, а вже не богато бракує. Я думаю що 10 членів може одного члена знайти. Вписуйте жінки та діти та приходіть усі на збори де довідаєтесь, чому нам усім треба стояти в У. Н. Союзі. — М. Савка, предс.; П. Кізел, секр.; І. Андрусевич, кас.

ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. Дж. Тов. Українська Січ, від. 170 повідомляє, що піврічний мітинг відбудеться о 7. годині вечером в суботу, 14. липня в церковній гали під ч. 57-9 Сусекс і Грін. На порядку нарад справоздание урядників і контрольної комісії і другі важні справи. Неявившийся член заплатить кару після ухвали на мітингу. — А. Крутляк, предс.; Г. Павлик, секр.

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНА ЛІТНА ШКОЛА В ПОДЄБРАДАХ

Заходами Інтернаціональної Жіночої Ліги Мира і Свободи в Женеві відбудеться сего року від 16—29 серпня літна школа в Подєбрадах в Чехословаччині в історичнім замку, де ще в XV. століттю Юрій з Подєбрадів уложив перший плян Ліги Націй. Сі школи мають свою традицію бо було вже їх устроєно три: 1921 в Зальцбургу в Австрії, в 1922 одну в Льогано в Швайцарії, а другу в Лявенштайн в Німеччині. Всі пройшли з надзвичайним успіхом. Школа задумує займатися проблемом „Соціяльний Мир". Рано будуть відбуватися виклади економічного і соціяльного характеру, пополудни і в вечір на ту саму тему відчити з літературного, мистецького, виховавчого та етичного погляду. Програм літної школи складає французька секція Ліги, яка має таких видних членів, яксестру Ромен Роляна, Мадлен і Жорж Дюамеля. Виклади будуть мати члени ріжних націй, але всі будуть авторітетами в своїм фаху. Будуть обговорювані: Інтернаціональні справи. Ревізія договорів, що виконала Ліга Націй, новий соціяльний лад, шляхи до Миру, як позбутися індустріяльних неспокоїв кооперація, занепад капіталістичного ладу, націоналізація землі, міжнародня торговля і др. Виклади будуть читані по англійськи, французьки, німецьки і чеськи. Всі вони будуть перекладені на наведені мови. По викладах будуть дебати. Прийомна, їдальня і декілька кімнат будуть приготовані в Замку.

В ДОЛИНІ РОЖ*)

(Образок із Болгарії).

„Ми прибули до долини Казамлика. Здавалося найшлися ми в краіні русалок, у якусь країну з „Тисяча й одної ночі". Приїхали ми, щоби приглянутися управі рож. Була саме половина червня. Жнива рож саме почалися. Щоправда того року (1893) жнива випали виїмково недобре. Була холодно-мокра вчасна весна, то молоді рожі поопадали передчасно. В инших рожах дорогоцінний етерчний олійок розвинувся вельми слабо. Всюда чули ми лише нарікання. Найстарші люде не памятали таких злих рожаних жнив.

На чужинця вже здалека роблять рожані огороди Казамлика чаруюче враження. Кругом рожі, все рожевої краски — дійсна казка. Все наче потонуло у рожевій красці. Рожево ясніють безмежні поля, аж гень до обрію, рожево виглядають пташки, що стадами уносяться, рожеві хмариночки-баранчики на небі й рожеві лиця струнких дівчат, що пильними руками зривають запашний дар батьківської землі, скубають і кидають до величезних кошів. Цілі гори рожаного листя! Воздух переповнений солодким, мягким, а всетаки сильним, просто ошоломлюючим запахом. Хто ненавик ще до цього, ступає наче пяний. І всюди чуємо той-сам солодкий, ошоломлюючий рожаний запах; навіть у стравах і вині. Не втече від нього ніхто, а не кождому він на все милий. Князя Олександра Батенберського любили Болгари дуже. Він був перший лицарський володар Болгарії. Одначе в долині Казамлика не дуже любили князя, бо все отверто заявляв, що не терпить рожаного олійку і не міг стерпіти, як хтось із його окружения любувався в цьому запахови. „Казамлик" по українськи значить котелок. І справедливо названо так цю долину, бо вона лежить наче котел між двома терасами Балкану. Так ця долина забезпечена зовсім перед гострими східними і північними вітрами. Зимою знову, коли південне сонце відбиває своє проміння від нагих скельних стін, то в долині Казамлика температура (підсоння) зовсім як на рівнику. А рівночасно дощеві хмари, що відбиваються від хребтів Балкану і зависають над долиною достарчують потрібної вохкости. Цьому незвичайно корисному положенню місто завдячує свою управу рож, звісну вже з давних-давних літ. Як далеко досягне око простягаються ясні рожеві поля. Серед долини і гір, то тут то там поперетинані винницями поля рожеві похожі на пестрі килими.

Рожі управлювані для виробу олійку є малі, неповні, але дуже запашні, краски білої, жовтої, а найбільше рожевої. По жнивах рожані поля тратять усю красу, виглядають наче наші картоплиска, бо корчі рож низенькі, саджені рядами, а поміж ними глибокі рівчаки. Управою рож занімаються майже виключно жінки. Чоловіки звозять зібраний рожаний цвіт вючними звірятами до дому і тут приготовляють усе, потрібне для перерібки.

Нарікання на лихі жнива зрозумів як слід, як приглянувся добре виробови рожаного олійку. Це звичайна дестиляція, але відбувається первісним простим способом.

Реторти і толоки повинні мати герметичні (щільні) замки; то Болгари замісць них, завивають відповідне місце старим турбаном. Частенько замісць реторт уживають старих нафтових бальонів (баньок), а замісць толоків відповідно зігнуті і позбивані якнебудь дощеві ринви. Самособою, що вдвоє стільки можна би видобути рожаного олійку, колиб виріб відбувався як слід під наглядом досвідчених техніків-хеміків. А так пропадає богато рожаного олійку, бо апарати не замикаються добре. Нераз аж земля довкруги розмякне від рожаної води. Дестиляція понайбільше відбувається на небрукованих подвірях або й на огороді, так що по кістки бродять робітниці у цій пересякнутій рожаною водою землі. Хоч милий запах, але неприємно від такої „каші". Виріб рожаного олійку не відбувається по фабриках. Це домашний промисл, на якому основується богатство околиці. Кожен мужик у долині Казамлик має свої власні рожані поля. Управляє їх сам, як у нас управляють пр. картоплі. І сам переробляє все жниво своїх рожаних піль. Щойно готовий рожаний олійок (якого инакше не може збутися) продає кільком (понайбільше грецьким) купцям-гуртівникам. Купці ці вивозять олійок за границю — але передше його зовсім сфальшують і розпустять. Майже весь східно-румельський зуживають на Сході. Турки люблять рожаний олійок пристрасно. Лише відносно мало олійку йде до середущої і західної Европи. Сильного конкурента має болгарський олійок у Німеччині; там є славні рожані плянтації в околицях Липська.

З листків рож добувають: рожану воду, рожаний олійок і рожаний віск. Рожана вода це властиво дестиляційний продукт. Вона богато дешевша від двох останніх. Добувають цієї води богато. На поверхні води, як вона постоїть довше, показується тонка, масна, жовтава маса. Масу цю збірають старанно і переховують у пляшечках у спеціяльній шафці. Ключ від шафки носить батько родини все на груди, ніколи не віддасть його нікому. Це є якраз рожаний олійок. У нітрохи нерозпущеному стані, при звичайній температурі олійок не є зовсім плинний. Він такий густий, як гусячий смалець, а щойно як розігріти його, переміняється у плин ясний як вода. Тому Болгари не називають його рожаним олійком, а рожане масло. Це й правильнійше. Запах цього рожаного масла не конче приємний, а такий сильний і ошоломлюючий, що в нерозпущеному стані годі його уживати. Продають його по вазі одиниці „мускала". „Мускала" уживають лише в галузи рожаного промислу. Оден „мускал" рівнається 4,812 грамам, а на місци коштує 9—12 болгарських левів (франків). Цю незвичайно високу ціну зрозуміємо, коли зважимо що около 40 кг. рожаних листочків потреба для витворення одного одинокого „мускала" рожаного масла. В р. 1890 вивезено з долини Казамлика 3164 кг. рожаного олійку за суму 9 міліонів франків. Коли болгарські жінки і дівчата в жаркий день зривають і скубають листочки рож, то за коротку хвилю їх руки вкриваються липкою поволокою. Поволоку цю зішкробують ножиками й угнітають у кульки. Це тзв. рожаний віск. На думку Турків, це найцінніший продукт при всій рожаний культурі. Тому теж віск цей ще дорощий як рожане масло. В дощеву й холодневу погоду (як 1893 р.) майже нема рожаного воску. До Европи рожаного воску майже не висилають, а тим більше цінять його на Сході, головнож у гаремах. Заможні Турки вкладають кульочку рожаного воску у папіроски або водяні люльки (наргілі), причому вся комната заповняється приємним запахом рож.

Кожен чужинець, що приїде до Казамлику старається купити рожаного олійку. Та це не так легко, як хто думав би. Таке купно звязане з ріжними церемоніями. Ми потребували для купна олійку пів дня. Це ще мало! Муситься оглянути огороди рож і фабрику, щоби чужинець переконався, що все ведене як слід і в порядку. Потім коли уже Бог котрий раз, спиталися як наше здоровля і нашої родини, — отвирає господар укриту шафку, бере пляшочку рожаного масла. Рівночасно (коли це турецький дім) хазяйка являється в найкращих святочних шатах, подає чужинцеви чашечку пахучої мокки або тарілочку овочів (компоту), дуже солодко приправлених (сладко). Колиб не приняти поданого, вважають це великою обидою й купно зривають. Опісля зачинається торг, вихвалювання прикмет олійку. Як в кінці погодитеся що до ціни, прикликають третих людей за свідків. Але цих свідків насамперед мусять торжественно угостити, пояснити їм широко й докладно цілу справу. Приносять вагу, уставляють, пробують, потім якнайуважніще огрівають пляшечку, що в ній мають розпустити рожане масло. Вкінці дуже боязко наливають продано плину до пляшечки, около ½ до 1 „мускала"кала" місткости. Це все діється вельми поважно, причому безперестанно подають папіроски і сильну турецьку каву. Як вкінці щасливо закоркували позавязували щасливо пляшечки, то то нераз такий угощений купець виходить аж задурманений вд кави. Наслідки цього угощення й торгу відчуває нераз щасливий купець і кілька днів.

Вкінці годяться згадати ще одну цікаву й мало знану прикмету рожаного олійку. „О пане-чужинче, — говорила до мене гарна, молода, о палких очах жінка одного казамлійського мужика-годовця рож, — чого вертати меш у холодний швабський край. Там люде часто не здужають і мусять завчасу вмирати, бо не мають рожаного масла. Оставай у нас у долині рож! Тут ніхто не хорує і не сумує, а смерть приходить пізно й без болю.**) Візьми лише одну каплю рожаного масла до твого вина, та молодий Швабе, коли нездужаєш аб осумуєш, а вже за кілька днів будеш здоровий і веселий. Тай ще щось Коли твоє серце вялить любов о синьоока дочка півночі або струнка сарна півдня не хоче вислухати тебе, ах, тоді лише вийди нічю під повню місяця, помолися, зїдж трошечки рожаного масла, а твоє серце наповниться любовною дрожжю, а любка — тут гарна голівка з палаючими чорними очима нахилилася мені до самого вуха — „не буде вже більше противитися тобі, а належатиме до тебе вся і по всі часи".

Повищий опис записав я був тому трицять літ під впливом свіжо пережитого до мойого записника. Чи й сьогодні так гарно й поетично в долині Казамлик? Культура наших днів, що все упрощує змінила значно відносини в Болгарії, отже й в долині Казамлик. Та всетаки і в найновіщих наукових працях виразно зазначують, що виріб рожаного олійку ще нині відбувається майже таксамо як колись. Займаються цим дрібно-земельні хлібороби, вони самі плекають рожі й послугуються найзвичайнійшими приладами для виробу олійку. Щоправда вже від 1902 року кількох болгарських капіталістів (за спонукою французьких промисловців), займаються виробом олійку на велику скалю і технічно досконалими апаратами. Так у Казамлику є кілька фабрик, яким мужики доставляють рожаних листочків. І коли так дальше піде, то теперішні дрібні фабриканти переміняться виключно в годовців рож. Та вони помагають собі так, що лучаться в організації, які виріб олійку можуть перебирати у власні руки. І фабрикація олійку в коопераціях може відбуватися при ліпшим використуванню листочків (пелюстків), сильніщім витисканю олійку, уліпшенню якости олійку, осяганню вищих цін, перешкоджуванню фальшуванней, приміненню до світової торговлі.

*) Із книжки К. Флеріке „Болгары й Болгари".

**) Болгари звісні з довгого віку. 100 і більше літні старці, не ніщо надзвичайного у Болгарії.